

BATI AKDENİZ BÖLGESİNDE OSMANLI DÖNEMİNDE TEKE TÜRKMENLERİ

MUSA SEYİRCİ

Fethiye 1951 doğumlu.

Halen Antalya İl Kültür Müdürlüğü görevini yapmakta.

Çok sayıda dergi ve gazetede araştırma yazıları yayımlanmıştır. Ulusal ve Uluslararası kongre, seminer, sempozyumlarda halk kültürleri, sanatları konusunda bildiriler sunmuştur.

Yayımlanmış Yapıtları: Atatürk ve Çağdaş Müzeciliğimiz (1981), Her Yönüyle Akamas'ın Şebri Şubut (1982), Afyonkarahisar Bibliyografyası (A. Topbaş'la birlikte 1984), Afyonkarahisar Türkmen Mezartaşları (A. Topbaş'la birlikte 1987), Abdal Musa Sultan (Y. Hayati Tungar'la, 1988), Fethiye'de Yaylacılık ve Yayla Göçerleri (1988), Abdal Musa Sultan (Y. Hayati Tungar'la 1990), Abdal Musa Sultan (1992, 1994, 1999), Süleyman Fikri Erten Armağanı (1994), Antalya Fotoğrafları (Kayhan Dörtlük'le 2000) Batı Akdeniz'de Yörükler (2000)

1991 yılında Türkmenistan Kültür Bakanı Murad Aşırif antalya'da konuğumdu. Bakan, bir Yörük ailesini görmek istedi. Ben de Zeynep Bacı'ya haber gönderdim. Evine konuk geleceğimizi söyledim.

Zeynep Bacı'ya gittiğimizde, Türkmenistan Kültür Bakanı, Bacı'nın konuklarına, çokça hazırlık yaptığını görünce, "Bacı sana zahmetler verdik" dedi.

Bacı, "Sayın bakanım bizde töredir, taşla geleni aşla karşılarız" dedi. Bakan ise, "bizde bu ulular sözü, taş atana, aş atarız biçiminde söylenir" dedi.

Geleneğin yüzlerce yılı değişmeden sürmesi beni çok etkiledi. Kısa bir araştırma yaptım. Zeynep Bacı'nın köyüne yaklaşık on kilometre ötede tarihi Karain'in bitişiğinde yer alan Yağca Köyünde oturan Teke Türkmenlerinin bu sözü çok kullandığını gördüm.

Teke eli veya Teke-ili, diye adlandırılan Antalya ve çevresinde genişçe bir alana adını veren Teke Türkmenleri bölgeye 13. yy'da yukarıdaki sözün de doğruladığı gibi -büyük olasılıkla- Türkmenistan'dan gelmişlerdir.

Antalya ve çevresinde Teke Beyliği diye anılan ve Yöre'ye damgasını vuran Tekeliler uzunca süre direnmelerine karşın 1423'ten sonra Osmanlı egemenliğine girmişler. Osmanlı egemenliğine girmelerine karşın bölgede yarı bağımsız yaşamışlardır.

Teke pazarının kurulduğu Türkmenistan'da Türkmen Bakan Murad Aşırif'in söylediğine göre, Antalya'daki Tekelilerin kardeşleri 1879-1881 seferlerinde Türkmenistan da Ruslara karşı kahramanca savaşmışlar, Ruslara çok kayıp verdirmelerine karşın kendileri de 621 ölü vermişler 825 kişi de yaralanmıştır.

Teke Türkmenleriyle ilgili kaynaklarda, Osmanlı arşivlerinde, Antalya Müzesi'ndeki Şer'iy'e Sicillerinde epeyce bilgi var.

Safavi Devletinin kuruluşunda önemli rol üstlenen Teke Türkmenleri, Şah İsmail'den destek alan Şah Kulu çevresinde toplanan yoksul köylülerle, toprağını yitiren sipahilerle Osmanlıya karşı 1511'de ilk örgütlü tepkiyi göstermiştir. Ancak bu tepki onlara ağıra mal olmuş, bu olayın sonucunda da bölgedeki Alevi Teke Türkmenlerinin büyük bölümü Balkanlara, Ege Adalarına sürülmüştür.

Kalanlar ise bugün bile baktığımızda görülecek şekilde-Torosların koyaklarında kışlayanlardır.

Yaptığım araştırmalarda Teke Türkmenleri Antalya Merkez Döşemealtı'nın köylerine, Varsak'a, Kepezbaşı'na, Solaklı'ya, Murtana'ya, Asi Karaman'a, Yarbaş, Manay, Yağca, Çığlık Köylerine yerleştiklerini gördüm. 1970'lere kadar yaylacılık geleneğini sürdürdüklerini, daha önce deve kısrak, çok miktarda keçi beslediklerini 81 yaşındaki Hacı Arif Öner (Çığlık Köyü) belirtti.

İhtiyaç için küçük boyutlu, renkli, kilim, ala çuval, heybe, azık torbası dokuyan, üç direkli karaçadırda yaşayan Teke Türkmenleri özellikle 1940'dan sonra iskan olmuşlar, bir bölümü ise Yeniosmanlı, Karakoyunlu, Honamlı gibi büyük aşiretlerin arasında erimişlerdir.

Ancak çok yakından tanıdığımızda onların Tekeli olmakla öğündüklerini, bazılarının soyadının "Tekeli" olduğunu, Antalya içinde "Tekelilerin" çok az sayıda kaldığını görmekteyiz.

Arif Öner'in söylediğine göre; "Biz Teke aşiretinin, Manay gölünün çevresinde otlayan, çayırı yiyen atlarımız, sarı develerimiz, binlerce baş keçilerimiz vardı. Büyük saltanatlar yaşadık. Birbirimize çok bağlıydık. Ama, atalarımız Yemen'de, Kafkasya'da ölse de Osmanlıyla pek barışık yaşamamıştır. Biz Türküz, Türkmeniz, Yörügüz" derken ileri yaşına karşın bir öğünç vardı sesinde.

Yaylacılık geleneğini çok canlı yaşatan Teke Türkmenleri Osmanlı döneminde Döşemealtı düzlüklerinde kışlar, yazları Korkuteline, Anamas Yaylasına çıkarılmış. Bugün hala göçen Yağca'daki Teke Türkmenleri 1970'lere dek Mayıs'ın ilk haftalarında köyden kalktıktan sonra ilk konak yerleri Korkuteli Yolu üzerindeki Söğütcük Köyü imiş. İkinci gün Korkuteli'nde gecelerler. Üçüncü gün Sülekler Köyünde, dördüncü gün yaylaları Yağca'ya varıyorlar. Kasım başına kadar yaylada kalıyorlar. Hayvan "karı" çiğ-nemeden kışlaklarına aynı yolu izleyerek dönüyorlar.

Bu kısa yazımda Teke Türkmenlerinin konuksever, yiğit ve birbirine bağlı olduklarına, değişen koşullara karşın geleneklerini sürdürdüklerini gördüm. Araştırmalarım sürecektir.